

AVİM

Araştırma

Makalesi

No:
2

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist, Avrasya İncelemeleri Merkezi
(AVİM)

DOI: 10.31219/OSF.IO/NWKR3

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ*

Giriş

Geçmişte, Boğazlar Rejimine İlişkin 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi çerçevesinde ABD savaş gemilerinin Türk Boğazlarından Karadeniz'e geçişi, Karadeniz'de kalma süreleri ve çeşitli deniz tatbikatlarına katılmaları, basında ve kamuoyunda sıkça tartışılmıştır. Ayrıca, ABD silahlı kuvvetlerinin, Trakya'da Türk-Yunan sınırının hemen yakınında, Ege Denizi kıyısındaki Yunan Dedeoğlu (Alexandroupoli) limanında konuşlandırılmaları ve Türk azınlığın tarih boyunca yaşamakta olduğu Batı Trakya'yı da kapsayan bölgede Yunanistan ile beraber yürütülen askeri tatbikatlar Türk kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir.¹ Dede-

* Bu Araştırma Makalesinin aslı İngilizce olarak kaleme alınmıştır. AVİM Çevirmeni Ahmet Can Öktem makalenin tercümesine katkı sağlamıştır.

1 Teoman Ertuğrul Tulun, "Military Use of Inland Waterways in the Black Sea Region", *Center For Eurasian Studies (AVİM)* 2021, sy 15 (16 Nisan 2021): 5; Teoman Ertuğrul Tulun, "Consequences of Material Breach of the Lausanne Peace Treaty", *Center For Eurasian Studies (AVİM)* 2020, sy 28 (07 Ekim 2021): 8.

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ

ağaç limanı üzerinden Yunanistan'da gerçekleştirilen ilave askeri konuşlandırmalar, söz konusu gelişmeye olan ilgiyi artırmıştır.

Bu doğrultuda, ABD Savunma Görsel Bilgi Dağıtım Hizmeti (DVIDS) tarafından yapılan bir duyuruya göre, “839’uncu Ulaştırma Taburu Yüzey Mevzilenme ve Dağıtım Komutanlığı TBDE, 5 Mayıs 2021’de Yunanistan’ın Dedeoğaç Limanı’na yanaşan *Liberty Promise* ticari gemisinden 10’u helikopter olmak üzere 300’den fazla teçhizatı indirmiştir.”² ABD Ordusunun internet sayfasında yayınlanan daha güncel bir raporda aşağıdaki hususlar belirtilmektedir:

“598’inci Ulaştırma Taburu Yüzey Mevzilenme ve Dağıtım Komutanlığı ile 21’inci Harekat Alanı Teçhizat Komutanlığı, 20 Temmuz, Salı günü, tanklar, *Bradley* muharebe araçları ve çeşitli destek teçhizatı olmak üzere 400’e yakın araç ve konteyneri Dedeoğaç’a indirmeye başlamıştır. Teçhizat, Fort Riley Kansas’tan gelen 1. Zırhlı Tugay Muharebe Timi, 1. Piyade Tümeni’ne aittir... 598 TBD Komutanı Albay Joshua D. Hirsch, ‘Bu operasyon, ABD ordusunun, ABD Büyükelçiliği bünyesindeki kurumlararası ortaklarımızla beraber, Yunanistan’daki müttefiklerimizin ve sanayi ortaklarımızın, bu büyük limanın imkanlarını kullanmak için gösterdiği tüm çabaların sonucunu yansıtmaktadır.’ açıklamasında bulunmuştur. ‘Yalnızca son iki hafta içinde, DEFENDER-Europe 21 bünyesinde kullanılan teçhizatı yeniden konuşlandırdık ve kendi *Atlantik Kararlılık* rotasyonunu tamamlamasını takiben, yuvaya dönen 1. Zırhlı Tugay Muharebe Timi, 1. Motorize Piyade Tümeni’nin teçhizatını yükledik. Burada, Dedeoğaç’tan sadece nakledebildiğimiz teçhizatın miktarı değil, çeşidi de kayda değerdir. Örneğin, ilk defa bu limanı M1’lerin, *Bradley*’lerin ve diğer zırhlı ve paletli araçların varış ve ayrılışını desteklemek amacıyla kullanmış bulunmaktayız. Bu gerçek, buradaki bütün ekip için inanılmaz bir dönüm noktasıdır.’”³

Rusya’nın Kırım’ı ilhakı ve deniz kuvvetleri tarafından sıkça tekrarlanan deniz tatbikatları nedeniyle bölgede son derece gergin bir ortamın ortaya çıkması Karadeniz bölgesini uluslararası gündemin üst sıralarına taşımış olup, bu gelişmeler bizlere Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesini takiben Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde Karadeniz’deki bazı Türk limanlarının Yunan donanması tarafından bombalanmasını hatırlatmaktadır. Bu bağlamda Yunan savaş gemileri, 1921 yılının yazında 6 Haziran’da Karadeniz sahilindeki Ereğli’yi, 30 Haziran’da İnebolu’yu ve 20 Temmuz’da Trabzon’u geniş çaplı bombardımana tabi tutmuştur.⁴ Samsun’u ise, 1922 yazında bombalamıştır.

Yunan bilim insanı Dimitris Michalopoulos’a göre, Yunan Kraliyet Donanması’nın beş savaş gemisinden oluşan bir filosu “25 Mayıs 1922” tarihinde Samsun’u bombalamıştır. Miladi (Gregoryen) ve Jül-yen takvimleri arasında 13 günlük bir fark olduğundan dolayı bu tarih aslında 7 Haziran 1922’dir. Bahsedilen kaynak, filonun “*Averof*”, “*Panthēr*” (Panter), “*Ierax*” (Şahin), “*Adriatikos*” (Adriyatik) ve “*Naxos*” (Naxos Adası) isimli beş gemiden oluştuğuna işaret etmektedir.⁵ Akademik kaynaklarda, Yunan *Kilkis* (ABD yapımı *Mississippi* sınıfı savaş gemisi) savaş gemisinin de Yunan filosunda yer aldığını anlatan bazı atıflar vardır.⁶ Michalopoulos, Yunan donanmasındaki savaş gemilerinin isimlerine dair bilgiyi, 28 Mayıs 1922 tarihli *Kathimerini* gazetesinde yayımlanan habere atıfla vermektedir.

Bu tarihi olayda dikkati çeken nokta, Yunan donanmasının Samsun’u bombaladığı sırada, ABD donanmasına ait muhriplerin de Samsun limanında bulunmuş olmalarıdır. Akademik olanlar dahil söz konusu bombardımana ilişkin olarak çeşitli yayınlarda yer alan bilgilere göre, ABD donanmasına ait bu

2 “Alexandroupoli”, Information site, The Defense Visual Information Distribution Service (DVIDS), erişim 30 Ağustos 2021, <https://www.dvidshub.net/search?q=Alexandroupoli+&view=grid>.

3 Jeff Jurgensen, “Atlantic Resolve Rotation Demonstrates Strategic Importance of Seaport in Alexandroupoli, Greece”, *U.S. Army*, 22 Temmuz 2021, https://www.army.mil/article/248667/atlantic_resolve_rotation_demonstrates_strategic_importance_of_seaport_in_alexandroupoli_greece.

4 Hayati Aktaş, “İngiliz ve Amerikan Belgelerinde Samsun’un Bombalanması Olayı ve Pontus Meselesi (The Bombardment of Samsun in English and American Documents and Pontus Issue)”, *History Studies* 11, sy 3 (Haziran 2019): 830-31, <https://doi.org/10.9737/hist.2019.742>.

5 Dimitris Michalopoulos, “The 1922 Samsun Bombardment (1922 Samsun Bombardmanı)”, *Studies of Ottoman Domain* 5, sy 9 (Ağustos 2015), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/237625>.

6 Rahmi Doğanay, “İstiklal Harbinde Samsun’daki Amerikan Filosu”, *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 2006, 163.

savaş gemileri, *Clamsen* sınıfı, *USS Sands* (DD-243), *USS McFarland* (DD-237) ve *USS Sturtevant* (DD-240) isimli savaş gemileriydi.⁷ Esasen bu üç destroyerin isimleri, ABD Deniz Tarihi ve Miras Komutanlığı'nın internet sitesinde yayınlanan İdari Referans 2 Nolu Hizmet Raporu'nda, Temmuz 1922 tarihine kadar Türk karasularında devriye faaliyetinde bulunan diğer ABD destroyerleriyle birlikte geçmektedir. Söz edilen destroyer'ler *Childs*, *Fox*, *McFarland*, *Overton*, *Reuben James*, *Sands*, *Sturtevant* ve *Williamson* idi.⁸ Bahsi geçen ABD destroyerlerinin Türk karasularında dönüşümlü olarak konuşlandırıldıklarının ve 1919-1922 yılları arasında en az kırk destroyerin filoda görev yaptığının belirtilmesi gerekmektedir.⁹

Yukarıda anlatılanların ışığında, şu sorular ortaya çıkmaktadır: ABD Donanması'na ait bu savaş gemileri, 7 Haziran 1922 tarihinde hangi sebeple Samsun limanında bulunmaktaydılar? Bu gemiler, Yunan savaş gemileri tarafından gerçekleştirilen bombardımanda yer aldılar mı? Bu soruları cevaplayabilmek için, ABD deniz filosunun 1922 yılında Karadeniz'deki varlığının nedenlerini kısaca hatırlamakta yarar bulunmaktadır.

ABD Donanmasına Ait Müfrezenin Türk Karasularında 1919'dan 1924'e Kadar Konuşlanması

Yakın dönemde yayınlanan yarı-akademik bir ABD kaynağında ve ABD Deniz Tarihi ve Miras Komutanlığı'nın 1919-1922 arasında Türk karasularındaki ABD deniz müfrezesinin mevcudiyetine dair araştırma makalelerinde aktarılan bilgilere göre, ABD, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Türk karasularına, İstanbul limanı merkezli, bir savaş gemisi filosu göndermiştir.¹⁰ Dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından "Amerikalıları ve Amerikan Çıkarlarını Türk Sularında Koruyan Müfreme (*Detachment Protecting Americans and American Interests in Turkish Waters*)" adı altında gönderilen bahse konu filo, ağır kruvazör *USS St. Louis* amiral gemisine bağlı olarak kurulmuştur.¹¹ Filo başlangıçta, İstanbul'da birkaç yıl boyunca büyükelçinin yatı/ofisi ve istisnai olarak hücum botu amaçlı kullanılan, kıyıya demirlemiş, dönüştürülmüş bir Amerikan buharlı yatı olan *USS Scorpion* benzeri bazı hafif donanma gemilerine sahipti.¹²

ABD ile Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nda farklı taraflarda yer almış olsalar da, birbirlerine karşı savaş ilan etmemişlerdir. ABD, Osmanlı İmparatorluğu topraklarının işgaline dahil olmamıştır. Ancak, ABD ile Almanya arasında savaş ilanı üzerine, Osmanlı İmparatorluğu ile ABD arasındaki diplomatik ilişkiler Nisan 1917 tarihinde kesilmiştir.¹³ Bu bağlamda, dönemin ABD İstanbul Maslahatgüzarı G. Cornell Tarler tarafından ABD Dışişleri Bakanı'na gönderilen 23 Nisan 1917 tarih ve 912 sayılı telgraf aşağıda kayıtlı bilgiyi aktarmaktadır:

"Osmanlı Dışişleri Bakanı'nın 20 Nisan 1917 tarihli notasının örneği ile çevirisini burada iletmekten onur duyarım. Nota, Amerika Birleşik Devletleri ile Almanya İmparatorluğu arasındaki mevcut savaş durumu göz önüne alındığında, ikinci ülkenin (Almanya'nın) müttefiki olan Osmanlı Hükümeti'nin, 20 Nisan tarihinden itibaren Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti ile diplomatik ilişkilerini kesmek zorunda kalmış olduğu konusunda Büyükelçiliği bilgilendirmektedir."¹⁴

7 "Saamsun 1922", *World Armed Forces Forum*, 30 Nisan 2021, <https://www.tapatalk.com/groups/worldarmedforcesforum/samsun-1922-t287480.html>; Hulki Cevizoğlu, *1919'un Şifresi (Gizli ABD İşgalinin Belge ve Fotoğrafları)*, 1. bs (Ankara: Ceviz Kabuğu Yayınları, 2007).

8 Henry P. Beers, "United States Naval Detachment in Turkish Waters, 1919-24", *Military Affairs* 7, sy 4 (Winter 1943): 218, <https://doi.org/10.2307/1982570>.

9 Robert Shenk, *America's Black Sea Fleet: The U.S. Navy Amidst War and Revolution, 1919-1923* (Annapolis: Naval Institute Press, 2012), 179.

10 Savvas "Sam" Koktzoglou ve Robert Shenk, ed., "The Greek Genocide in American Naval War Diaries: Naval Commanders Report and Protest Death Marches and Massacres in Turkey's Pontus Region, 1921-1922" (New Orleans: The University of New Orleans Press, 2021), 393.

11 "Far Seas: The U.S. Naval Detachment in Turkish Waters, 1920-1922", Information site, Naval History and Heritage Command, erişim 30 Ağustos 2021, <https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/research/archives/Collections/transferred-collections/navy-library-transfer/far-seas.html>.

12 Shenk, *America's Black Sea Fleet: The U.S. Navy Amidst War and Revolution, 1919-1923*, 1.

13 Nur Bilge Criss, "By Shades Of Diplomatic Recognition: American Encounters With Turkey (1923-1937)", içinde *Studies In Atatürk's Turkey: The American Dimension*, ed. George S. Harris ve Nur Bilge Criss (Leiden: Brill, 2009), 104.

14 G. Cornell Tarler, "Papers Relating To The Foreign Relations Of The United States, 1917, Supplement 1, The World War" (United States Department of State, 23 Nisan 1917), 763.72/5428, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1917Supp01v01/d833>.

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ

Diplomatik ilişkilerin kesilmesinin ardından, İstanbul Haliç'teki Osmanlı yetkilileri tarafından yukarıda söz edilen ABD donanma gemisi *Scorpion*, çekirdek mürettebatı ile birlikte, enterne edilmiştir.¹⁵ 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkesi sonrasında, ABD, Osmanlı İmparatorluğu ile diplomatik ilişkileri yeniden tesis etmeye karar vermiştir. ABD Büyükelçiliği İstanbul'da yeniden açılmış ve Büyükelçiliğin yeniden açılmasıyla bağlantılı olarak, Osmanlı makamlarınca *Scorpion*'un 9 Kasım 1918 tarihinde, bayrak çekmesine ve askeri teçhizat almasına izin verilmiştir. Bu arada, kıdemli bir donanma personeli olan Tuğamiral Mark Lambert Bristol, 8 Ocak 1919 tarihinde yalnızca Türk Sularındaki Donanma Müfrezesi'nin değil, Korfı ve doğusundaki bölge hariç, tüm Yunanistan'ı kapsayan 21° boylamın doğusunda kalan bölgenin komutanlığına Kıdemli ABD Deniz Subayı olarak atanmıştır. *USS Schley* gemisiyle Osmanlı İmparatorluğu'na seyahat etmiş ve 24 Ocak 1919 tarihinde İstanbul'a varmıştır. Türk sularındaki ABD Deniz Müfrezesi, 28 Ocak 1919 tarihinde Tuğamiral Bristol'ün *Scorpion*'a bayrak çekmesiyle oluşmuştur.¹⁶ Daha sonra Amiral Bristol, 12 Ağustos 1919 tarihinde Yüksek Komiserliğe atanmış, böylece ABD'nin İstanbul'daki en yüksek diplomatik temsilcisi görevini de üstlenmiştir. Bu noktadan itibaren, onun talimatları ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan Donanma Dairesi aracılığıyla iletilmiştir.¹⁷ ABD akademik kaynaklarına göre, ABD Deniz Müfrezesi komutanı ve ABD diplomatik misyonu başkanı şeklindeki ikili unvan, Amiral Bristol'ün Türk sularındaki ABD savaş gemilerini kontrol etmesini sağlamıştır. Ayrıca, İzmir, Bağdat, Beyrut, Kudüs, Şam, Halep ve Samsun'daki Amerika konsolosları ile bölgede konuşlanmış veya resmi ve gayriresmi seyahat eden diğer Amerika vatandaşları vasıtasıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun iç bölgelerinde meydana gelen olaylar konusunda iyi bilgiler edinme imkanı yaratmıştır.¹⁸

Türk sularında bulunan ABD Deniz Müfrezesi'nin söz konusu dönemdeki görevleri ve faaliyetlerine dair ABD akademik yayınları, genel olarak, Amerikan Yakın Doğu Yardım Komitesi'nin (kısaca NER) ve Amerikan Protestan misyoner okullarının, Birinci Dünya Savaşı öncesi, sırası ve hemen sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki önemi, etkileri ile faaliyetlerine değinmektedir. NER'in faaliyetlerinden ve misyoner okullarının öneminden söz ederken, genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermenilerin korunmasına ve misyoner okullarındaki Ermeni çocukların eğitimine atıf yapılmaktadır.¹⁹ Bu çerçevede, 11 numaralı dipnotta belirtilen yarı-akademik ABD kaynağında, söz konusu filotillanın Türk Sularına yollanmasının nedeni, şaşırtıcı olmayan biçimde, açıklanmaktadır. Açıklama şöyledir: "Bu küçük müfrezenin görevi, Türkiye genelinde, özellikle Ermenilere yönelik büyük zulüm haberleri nedeniyle soruşturma heyetlerinin ve yardım ekiplerinde çalışanların faaliyetlerini hızlandırmaktı."²⁰

Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Protestan misyoner okullarının, 1810 yılında "bütün Dünyanın hıristiyanlaştırılması" amacıyla "*Congregational*", "*Presbyterian*" ve "*Reformed*" kiliselerinin üyeleri tarafından Boston'da oluşturulan Amerikan Yabancı Misyon Temsilcileri Kurulu'nun (*ABC FM*) himayesi altında kurulmuş olduklarını belirtmekte yarar vardır.²¹ Bu hususta Amerikan misyoner faaliyetlerinin esas olarak hıristiyanlaştırma, tıbbi çalışma ve özellikle eğitim üzerine yoğunlaştığı ifade edilmektedir.²² Akademik kaynaklara göre, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki misyonerlik faaliyetleri, misyon merkezleri ve misyoner okulları tarafından yürütülüp, yaygınlaşmıştır. Bütün misyonerlik faaliyetlerinin merkezi niteliğinde İstanbul'da bir misyonun kurulması sonrasında, Osmanlı İmparator-

15 "Post-War: Humanitarian Aid and Relief", Information site, Naval History and Heritage Command, erişim 30 Ağustos 2021, <https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/research/publications/documentary-histories/wwi/post-war-humanitaria.html>.

16 "Far Seas: The U.S. Naval Detachment in Turkish Waters, 1920-1922", 210.

17 Criss, "By Shades Of Diplomatic Recognition: American Encounters With Turkey (1923-1937)", 105-6.

18 Beers, "United States Naval Detachment in Turkish Waters, 1919-24", 213-14.

19 Sarah Miglio, "America's Sacred Duty: Near East Relief and the Armenian Crisis, 1915-1930" (New York: Rockefeller Archive Center, 2009), 1, <https://rockarch.issuelab.org/resources/27766/27766.pdf>.

20 Koztzoğlu ve Shenk, "The Greek Genocide in American Naval War Diaries: Naval Commanders Report and Protest Death Marches and Massacres in Turkey's Pontus Region, 1921-1922", 1.

21 Erhan Çağrı, "Ottoman Official Attitudes Towards American Missionaries", *The Turkish Yearbook of International Relations*, 2000, 192, https://doi.org/10.1501/Intrel_0000000017.

22 Devrim Ümit, "The American Protestant Missionary Network in Ottoman Turkey, 1876-1914", *International Journal of Humanities and Social Science* 4, sy 6(1) (Nisan 2014): 17.

luğu'nda aşağıdaki misyonerlik merkezleri kurulmuştur: Trabzon (1835), Erzurum (1839), Antep (1849), Maraş (1855), Adana, Halep, Tarsus, İskenderun, Kilis ve Selanik (1850), İzmir (1859).²³ Her merkez, "Hıristiyan evinin merkez olduğu ve misyonerlerin temas kurduğu herkese güçlü bir şekilde Hıristiyanlığu yayın"²⁴ bir mekan haline gelmiştir.

Misyoner kiliseleri ve merkezleriyle birlikte, misyoner okulları İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinde geniş ölçekte kurulmuştur. Suriye Prostestan Koleji (daha sonra Beyrut Amerikan Üniversitesi), İstanbul Robert Koleji (RC) ve İstanbul Amerikan Kız Koleji- ACG (Arnavutköy Amerikan Kız Koleji)²⁵ Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Protestan misyoner okullarının öncüleri niteliğindedir.²⁶ ABD'li bilim insanı Joseph L. Gravill'e göre (27 numaralı dipnota bakınız), İstanbul ve Beyrut'taki bu üç ABD merkezli kuruluş, 1878-1903 yılları arasında ABCFM'ye, Harput'taki *Euphrates College/Fırat Koleji* (papaz okulu dahil); Van'daki *American College/Amerikan Koleji*; Antep ve Maraş'taki erkekler ve kadınlar için kampüsleri olan *Central Turkey College/Merkezi Türkiye Koleji* (papaz okulu dahil); Tarsus'taki *St. Paul College*; Merzifon'daki *Anatolia College/Anadolu Koleji*; İzmir'deki *International College/Uluslararası Kolej*; Samokov'daki (Bulgaristan) *Collegiate and Theological Institute/Yüksek Okul ve Teoloji Enstitüsü* ve Selanik'teki *Agricultural and Industrial Institute/Tarım ve Sanayi Enstitüsü* gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda daha fazla okul açmak için ilham vermiştir. Gravill, "*Anatolia College, Central Turkey College* ve uluslararası kolejlerinin gelişmesi, Amerikan Okul Kuruluna örnek olmuştur. *Anatolia College*, 1886 yılında bir yüksek okuldan dönüştürülmüş ve öncelikle Merzifon çevresindeki yetişkin Ermeni Protestan gençlere hizmet vermiştir"²⁷ ifadelerinde bulunmuştur. Bu kapsamda, Merzifon'daki ABD misyoner okulunun varlığının, ABD'nin Samsun ile Samsun limanına yönelik yakın ilgisinin başlıca sebepleri arasında yer aldığının altını çizmekte yarar vardır.

ABD'nin 1915-1922 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'na Yönelik Politikalarında Yakın Doğu Yardım Komitesi'nin Etkisi

ABD akademik kaynaklarına göre, Yakın Doğu Yardım Komitesi'nin (NER) yegane kuruluş amacı, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermenilere hizmet etmek idi. Bu bağlamda, Protestan misyonerler, "yardım çalışmalarını" adı altında, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Hıristiyanlığu yayma faaliyetlerine son vererek, İmparatorluk içindeki "Ermenileri kurtarmak" gayesine yönelmiştir. Bu sebepten ötürü, James Barton gibi Amerikan misyonerleri ve Charles Crane ile Cleveland Dodge gibi yardımseverler, 1915 yılında Amerikan Yakın Doğu Yardım Komitesi adıyla bir komite kurmuştur. Söz konusu kaynaklarda bu konudaki ilk girişimin, 1915 yılında İstanbul'daki ABD Büyükelçisi Henry Morgenthau tarafından başlatıldığı ifade edilmektedir.²⁸ ABD Başkanı Woodrow Wilson'un sadık bir destekçisi olan Morgenthau, 1913 yılında İstanbul'a Büyükelçi olarak atanmış ve 1916'ya kadar bu görevde kalmıştır. Morgenthau, 3 Eylül 1915 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı'na gönderdiği ve Ermeniler için bağış toplamak üzere bir komitenin kurulmasını teklif ettiği telgrafında şunları yazmıştır: "Türkiye'deki Ermeni ırkının imhası hızlı bir şekilde devam etmektedir. Ankara ve Bursa'da katliam rapor edilmiştir. Cleveland Dodge, Charles Crane, John R. Mott, Stephen Wise ve diğerlerine bağış toplamak, bazı Ermenileri kurtaracak im-

23 James L. Barton, *Daybreak in Turkey*, 2nd bs (Boston: The Pilgrim Press, 1908), 139, <https://archive.org/details/daybreakinturkey00bart/page/138/mode/2up?ref=ol&view=theater>; Çağrı Erhan, "Ottoman Official Attitudes Towards American Missionaries", *The Turkish Yearbook of International Relations*, 2000, 201-2.

24 Barton, *Daybreak in Turkey*, 142.

25 İstanbul Robert College internet sitesine göre, "Although separate entities, these two schools in İstanbul developed close ties through the years. In 1932, RC and ACG came under the administration of a single President, and in 1959, a single Board of Trustees. In 1971, Robert Academy (the high school division on the Bebek campus) and ACG merged as a co-ed high school on the Arnavutköy campus as Robert College. The same year, the university division at the Bebek campus was given to the Turkish government, and was established as Boğaziçi University". "History of RC", Information site, Robert College, Mayıs 2019, <https://website.robcol.k12.tr/en/about-rc/history>.

26 Joseph L. Grabill, *Protestant Diplomacy and the Near East: Missionary Influence on American Policy, 1810-1927* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1971), 26.

27 Grabill, 25-26.

28 Miglio, "America's Sacred Duty: Near East Relief and the Armenian Crisis, 1915-1930", 2.

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ

kanlar sağlamak, daha fakir olanları göç sırasında desteklemek ve mümkünse bu insanların bazılarını Panama Kanalı üzerinden ABD kıyılarına götürmek için California, Oregon ve Vaşington'da destek sağlamak üzere komite kurmalarını telkif edebilir misiniz?²⁹. ABD Dışişleri Bakanlığı 9 Eylül tarihinde, *Phelps Dodge Corporation*'ın başkan yardımcısı ve Türkiye'deki (İstanbul Robert Koleji'ndeki) iki misyoner eğitiminin babası olan Cleveland H. Dodge'a³⁰ Morgenthau'nun mesajını iletmış ve ondan bir komite kurmasını talep etmiştir. 24 Şubat 1919 tarihinde, ABD Kongresi tarafından onaylanan bir yasa, Avrupa'da düşman statüsünde bulunmayan ülkelere yönelik, ancak Ermeniler, Süryaniler, Rumlar ve Küçük Asya'nın diğer Hıristiyan ve Yahudi nüfusunu hariç tutmayan bir yardım paketi için \$100,000,000 tahsis edilmiştir. Anılan yasa çerçevesinde, ABD Başkanı, Herbert Hoover'ı (1929-1933 yılları arasında görev yapmış olan 31'inci ABD Başkanı) Amerikan Yardım İdaresi Genel Müdürü (ARA) olarak atamış, adıgeçene Gıda İdaresi Tahıl Şirketi'nin (*Food Administration Grain Corporation*) yardıma ihtiyaç duyan ülkeler için gıda maddeleri ve malzeme satın alımı, ulaştırılması ve dağıtımı için çalıştırılmasına yetki vermiştir. ARA'nın İstanbul ofisinin idaresi altında, bu kuruluşların yüzlerce temsilcisi, Yakın Doğu bölgesinde çalışmaya başlamıştır.³¹ 6 Ağustos 1919 tarihine gelindiğinde, ABD Kongresi komiteyi Yakın Doğu Yardımı bünyesine almıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere NER, ABD Başkanı Woodrow Wilson'dan kuvvetli ölçüde destek almıştır. Wilson, ABD federal hükümetinin NER'e yardım malzemeleri bağışlamaya teşvik etmiş ve Amerikan halkına yönelik çok sayıda açık mektupla Amerikalıları NER'e ve Kızıl Haç'a para bağışlamaya çağırmıştır. Başkan Wilson'un ve ABD Kongresi'nin onayının, "ABD'nin ilk çağdaş, ulusal insani çabasının arkasındaki kültürel ve politik desteğinin işaretini vermiş olduğu ve NER ile misyoner liderliğinin, Amerikalıları bağış yapmaya yönlendirmek üzere ikna edici bir açıklama sağlamış olduğu"³² ileri sürülmektedir.

Wilson'un Ermenilere olan güçlü desteği ve Sevr Antlaşması'nın hazırlanmasındaki rolü hatırlanacaktır. Esasen, 24 Mayıs 1920 tarihinde Wilson, ABD Kongresi'nden Ermenistan için ABD mandası kurma yetkisi talebinde bulunmuş, ancak aynı yılın 1 Haziran tarihinde Senato 52'ye 23'lük oyla talebi reddetmiştir.³³

Hatırlanacağı üzere, Wilson 1920'lerde kendisini barışın önderi ve tüm mazlumların kurtarıcısı olarak tanıtmıştır. Bu bağlamda, okuyucularımıza 27 Haziran 2020 tarihinde, Princeton Üniversitesi'nin Başkanı olan Christopher L. Eisgruber'ın, üniversitenin yönetim kurulunun hem Woodrow Wilson Kamu ve Uluslararası İlişkiler Okulu'nun (*Woodrow Wilson School of Public and International Affairs*), hem de Wilson Koleji'nin (*Wilson College*) isimlerinin, Wilson'a atıfta bulunulmaksızın yeniden adlandırılmasına ilişkin kararını duyurmuş olduğunu hatırlatmak isteriz. Yönetim kurulunun kararının sebebi, "**ırkçı düşünce yapısı ve ırkçı politikalarıyla** tanınan Woodrow Wilson'un isminin, akademisyenleri, öğrencileri ve mezunları ile her çeşit ırkçılığa karşı duruş göstermesi gereken eğitim kurumlarına verilmesinin uygunsuz olduğu"³⁴ ifadesiyle açıklanmıştır (vurgu eklenmiştir).

29 Henry Morgenthau Sr., "The Ambassador in Turkey (Morgenthau) to the Secretary of State" (United States Department of State, 03 Eylül 1915), 867.4016/117, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1915Supp/d1410>.

30 BBoğaziçi Üniversitesi web sitesine göre, Cleveland Dodge 1914 yılında dünyanın en ünlü beş orgundan biri olan ve halen üniversitenin ana kampüsündeki Albert Long Hall binasında bulunan orgu Robert Koleji'ne bağışlamıştır. Üniversite kampüsünde bulunan *Dodge Gymnasium* (Dodge Spor Salonu) da, 1909 yılından 1926 yılına kadar Yönetim Kurulu Başkanı olan, Cleveland H. Dodge ve babası William E. Dodge tarafından finanse edilmiştir. *Washburn Hall* veya bugünkü İktisadi ve İdari Bilimler Binası William E. Dodge'un dul eşi tarafından finanse edilmiştir. "History of Boğaziçi University", Information site, Boğaziçi University, erişim 30 Ağustos 2021, http://www.boun.edu.tr/en-US/Content/About_BU/History.

31 Joseph L. Gravill, *Protestant Diplomacy and the Near East: Missionary Influence on American Policy, 1810-1927* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1971), 70.

32 Miglio, "America's Sacred Duty: Near East Relief and the Armenian Crisis, 1915-1930", 3.

33 "Senate Rejects Mandate, 52 To 23; Thirteen Democrats Vote with Republicans Against Action For Armenia.", *The New York Times*, 02 Haziran 1920, <https://www.nytimes.com/1920/06/02/archives/senate-rejects-mandate-52-to-23-thirteen-democrats-vote-with.html>.

34 AVİM, "Woodrow Wilson, Armenia, and the Tackling of a Long-Standing Hypocrisy", AVİM Commentary, 2020, sy 29 (24 Eylül 2020), <https://avim.org.tr/en/Yorum/WOODROW-WILSON-ARMENIA-AND-THE-TACKLING-OF-A-LONG-STANDING-HYPOCRISY>.

ABD Karadeniz Filosunun Türkiye'nin Karadeniz Limanlarındaki Faaliyetleri

Dr. Henry F. Beers'a göre, ABD Deniz Müfrezesi yardım kuruluşlarına farklı şekillerde destekte bulunmuştur. Bu açıdan, Yüksek Komiser Amiral Bristol İstanbul'daki bütün Müttefik yetkililerle gerekli tüm hazırlıkları yapmıştır. Deniz subaylarını İzmir, Derince ve Köstence/Romanya'da yardım kargolarıyla ilgilenecek liman subayları olarak görevlendirmiştir. Bazı durumlarda nakliye donanma gemileri tarafından sağlanmıştır. Ayrıca tüm Amerikan çıkarları için posta hizmetleri görevi ifa etmiş ve telsiz iletişimini sağlamıştır. Benzer bir yardım, Yakın Doğu'da faaliyet gösteren Amerikan ticari menfaatleri için de sağlanmıştır. Amerikan ticari çıkarları arasında en faal olanın, İstanbul'da ofisi ve Osmanlı İmparatorluğu ile Balkan ülkelerinde şubeleri bulunan New York Standart Petrol Şirketi (*Standard Oil Company of New York*) şirketi olduğu anlaşılmaktadır.³⁵ Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, ABD bütün firmaları Samsun'da ve çevresinde faaliyet göstermekteydi. Samsun ve Bafra çevresindeki bölge, Amerikan sigara imalatçılarının rağbet ettiği yüksek kaliteli tütünü üretmekle ünlü idi.³⁶ Alston Tütün Firması/*Alston Tobacco Company*, bölgeden ABD'ye tütün ithal eden ABD şirketleri arasında yer alan New Jersey'deki P. Lorillard Tütün Firması'nın/*P. Lorillard Tobacco Company* bir yan kuruluşuydu.³⁷ Bir diğer ABD tütün firması ise, Jonathan H. Holmes Amerikan Tütünü/*Jonathan H. Holmes of American Tobacco* adlı firma idi. Bu firma 1922 yılında ABD Dışişleri Bakanı Charles Evans Hughes'a, "Türklerin, şirketin Samsun bölgesinde depoladığı bir milyon pound değerindeki tütüne el koyacağı" endişesini dile getirmiştir.³⁸ ABD tütün firmalarının ticari faaliyetlerinin ABD savaş gemilerinin Samsun limanına sıkça konuşlandırılmalarında ve ABD'nin bu limanda her zaman en az bir savaş gemisi bulundurmuş olmasında önemli bir etken olduğunun not edilmesi gerekmektedir.³⁹

Yukarıda belirtildiği üzere, 7 Haziran 1922 tarihinde, Samsun'un Yunan savaş gemileri tarafından bombalanması sırasında, ABD savaş gemileri Samsun limanında demirliydi. *USS Sands* (DD-243) *destroyer*'inin komutanı ve o sırada ABD filosundaki en kıdemli subay olan Robert Ghormley'nin hatıralarından derlenen bilgiye atıfla Türk akademik kaynaklarınca sağlanan bilgilere göre, bombardıman sırasında aşağıdaki olaylar gerçekleşmiştir. Robert Ghormley'nin, İkinci Dünya Savaşı sırasında donanmada ün kazandığının ve halkın dikkatini çektiğinin, savaşta ABD Deniz Operasyonları başkan yardımcısı olarak Güneybatı Pasifik'teki tüm operasyonlara Koramiral rütbesiyle komutanlık yaptığının bu bağlamda ifade edilmesinde yarar bulunmaktadır.⁴⁰

Kaleme aldığı hatıratına göre Ghormley, 7 Haziran'da saat 9:00'da kıyıya çıkmış ve şehirdeki ABD firmalarının temsilcilerinden biri olan Johnson'un ofisine gitmiştir. Orada bulunan bir kişiden Yunan gemilerinin limanın dışında beklediğini öğrenmiştir. Johnson'a, bu durumu tüm Amerikalılara bildirmesini söylemiştir. Daha sonra telsiz vasıtasıyla Yunan donanmasının kıdemli subayı ile iletişime geçip, bir görüşme talebinde bulunmuştur. Takiben, Yunan filosunun *Naxos* savaş gemisine çıkıp, Yunan subayı ile konuşmuştur. Yunan subayı, limandaki İtalya ve Fransa bayraklı ticaret gemilerinin ateş hattından geri çekilmelerini talep etmiştir. Diğer yandan Ghormley, Amerikalıların şehirden çıkartılması için süre rica etmiştir. Şehirde çok sayıda yabancı ve birkaç bin Yunan kadının olduğunu ve onların riske sokulmamaları gerektiğini ifade etmiştir. Yunan subayı, şehrin valisine bir mektup yazdıklarını, eğer muhatabına götürürse mektubu okuyabileceğini, bunu yapmadığı takdirde, mektubu kıyıya kendilerinin götüreceğini belirtmiştir. Ghormley, şehirdeki Amerikalılar ile temas edebilmek üzere mektubu teslim almayı kabul etmiştir. Kıyıya gelince, telgraf ofisinde Vali (Faik Bey) ve askeri yönetici (Tümen Komu-

35 Beers, "United States Naval Detachment in Turkish Waters, 1919-24", 212.

36 Robert Carey Goodman, "The Role of the Tobacco Trade in Turkish-American Relations, 1923-29" (Master Thesis, Richmond, University of Richmond, 1988), 29-30, <https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1524&context=masters-theses>.

37 Goodman, 23.

38 Goodman, 21-22.

39 Doğanay, "İstiklal Harbinde Samsun'daki Amerikan Filosu", 164.

40 Shenk, *America's Black Sea Fleet: The U.S. Navy Amidst War and Revolution, 1919-1923*, 282.

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ

tanı Cemil Cahit Bey) ile görüşüp, mektubu alıcılarına ulaştırmıştır.⁴¹ Bahsedilen kaynakta Türkçe olarak yeralan mektubun içeriği aşağıdaki gibidir⁴²:

“Nakos’un Bordasında
Samsun kenti Valisine,

Yunan filosunu yöneten Amiral’in emirleriyle sizi bizim atadığımız Yunan subaylarından kurulu bir heyetin önünde, bütün silahlarınızı, mühimmatınızı, mayınlarınızı ve başka savaş malzemelerini tahrip etmeye çağırıyoruz. Tahrip işlemi bugün 13.15’ten önce başlamalıdır. Bu konuda, zamanında başlamak için bütün hazırlıkları yapmalısınız. Bu isteğimizi yerine getirmezseniz, bu saatten itibaren, İkinci Lahey Konferansı anlaşmasının ikinci maddesinde tanınan ayrıcalığı kullanacağız.⁴³ Bu konuda size bir kopya gönderiyoruz. Bu notu aldıktan sonra içinde bildirilenlerle ilgili olarak tarafsız devletlerin temsilcileri ve konsolosluklarla belirtilen saatten önce uyruklarını kentten çıkarmaları için temasa geçiniz. Aynı biçimde kentteki savaşımayan halkı da çıkarınız. Bu emrin yerine getirilmesini geciktirir ya da direnmeye başvurursanız, sorumlusu biz olmayacağız.

Variacos, Kaptan, Yunan Kraliyet Filosu”

Samsun Valisi Faik Bey’in Yunan donanmasının ultimatoma olan cevabı Ghormley vasıtasıyla iletilmiştir. Cevap aşağıdaki şekildedir:

“Amerikan muhribi aracılığıyla göndermiş olduğunuz mektubunuzu almış bulunuyoruz. Bu mektuba cevap olarak Samsun kentinin açık bir kent olduğunu ve bombardıman edilmesinin yasalara aykırı olacağını belirtiriz. Ayrıca şu noktalara değinmek isteriz: Önerdiğiniz şartlar kabul edilebilir değildir, bu nedenle reddediyoruz. Konsoloslar, yabancılar ve başka milletlerden ve dinlerden kim-seler kentte yaşamaktadır. Karışıklık çıkarsa bütün kent sakinleri buldukları yerlerde kalacaktır. Kenti terk etmeyeceklerdir. Böyle bir durumun sorumluluğu sizin üzerinize kalacaktır. Hıristiyanlara karşı yapıldığı iddia edilen zulümler ise hayaldir. Dolayısıyla kente karşı yapabileceğiniz her davranışı protesto ediyorum.”⁴⁴

Söz konusu cevabı okuduktan sonra Yunan komutan, Samsun’u bombalayacaklarını duyurmuş ve Amerikan destroyerinin ateş hattından geri çekilmesini istemiştir. Ghormley, ilk başta insani açıdan bu tutuma karşı çıkmış ve uluslararası kurallar doğrultusunda yabancıların geri çekilebilmesi için 24 saatlik bir süre talep etmiştir. Ancak Yunan donanması komutanı, Türklerin Samsun’un açık şehir statüsünü ihlal ettiğini iddia etmiş ve bombalamayı gerçekleştireceklerini ilan etmiştir. Bunun üzerine Ghormley,

41 Doğanay, “İstiklal Harbinde Samsun’daki Amerikan Filosu”, 168.

42 Doğanay, 168-69.

43 Sözleşme (IV) Kara Savaş Hukuku ve Adetlerine Uyulması Sözleşmesi ve eki: Kara Harp Hukuku ve Adetlerine İlişkin Yönetmelikler. Lahey, 18 Ekim 1907; Madde 2, “Madde 1’de atıfta bulunulan Kurallar ve işbu sözleşmede yer alan hükümler, taraf Devletler arasında olması ve tüm savaşanların Sözleşme’ye taraf olmaları dışında uygulanmaz.”

Türkiye Barolar Birliği’nin Av. Dr. Özden SAV tarafından yazılan “Uluslararası İnsancıl Hukuk Açısından Savaş ve Barış Hukuku” (2015) başlıklı yayınına göre, “Osmanlı İmparatorluğu 1907 La Haye Konferansına katılarak anılan Sözleşmeleri imzalamış olmakla beraber, daha sonra ne Osmanlı İmparatorluğunca ne de Türkiye Cumhuriyetince onaylanan bu 1907 Sözleşmeleri’ne Türkiye hiçbir biçimde taraf olmamıştır.” (Dipnot 10, sayfa 20). Ayrıca Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin internet sitesine göre Yunanistan 18.10.1907 tarihinde Sözleşmeyi imzalamış ancak onaylamamıştır. “Sözleşme (IV) Kara Savaş Hukuku ve Adetlerine Uyulması Sözleşmesi ve eki: Kara Harp Hukuku ve Adetlerine İlişkin Yönetmelikler. Lahey, 18 Ekim 1907.” “Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and Its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague”, (International Committee Of The Red Cross, 18 Ekim 1907), https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_view-States=XPages_NORMStatesSign&xp_treatySelected=195.

44 Doğanay, “İstiklal Harbinde Samsun’daki Amerikan Filosu”, 170.

Yunanlılara, Amerikalıların hangi evde toplandıklarını bildirmiş ve bu bölgenin bombalanmamasını talep etmiştir. Sonrasında savaş gemisine dönmüş ve ABD savaş gemilerini ateş hattından geri çekmiştir. Bombardıman saat 15:02’de, Yunan destroyerlerinin ateş açmasıyla başlamıştır. Gümrük binası, Hükümet Binası, depolar, deniz tekneleri, yakıt tankları, çoğunluğunun sahibi Amerikalı ve Hollandalı olan tütün depoları bombardımana hedef olmuştur. Şehirde büyük yıkım ve can kaybına sebep olan bombardıman saat 18:00’de sona ermiş ve Yunan savaş gemileri 19:30’da geri çekilmiştir.⁴⁵ Yunan yetkililerin bombardıman sonucunda şehirde yüksek oranda tahribat ve can kaybının olmadığı iddialarına karşılık, *New York Times* gazetesi, 21 Haziran 1921 tarihinde, bölgedeki Amerikalı komutanlar tarafından verilen bilgiye dayanarak, 90 kişinin hayatını kaybetmiş olduğunu yazmıştır.⁴⁶

1920’lerde ABD Karadeniz Filosunda Görev Yapan ABD Subaylarının Günlükleri Vasıtasıyla Uydurulmuş “Pontus Soykırımı” Anlatısının Anlamsız Biçimde Yeniden Canlandırılması Çabaları

1920’li yıllarda ABD Deniz müfrezesinin teşkili ve Türk karasularındaki faaliyetleri, Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Amerikan Protestan misyoner okulları ile yardım kuruluşları ve söz konusu müfrezenin oluşumu ile dönemin misyoner faaliyetleri arasındaki bağlantı konusunda bir özet verilmiştir. Bir bilim insanı, Amerikalı misyonerlerin Osmanlı İmparatorluğu’ndaki faaliyetlerinin gerçek niteliğini açıklamak amacıyla “Amerikalı Protestan Misyoner Ağı” terimini kullanmıştır.

Söz konusu terimin, “Osmanlı Türkiye’sinde, Başkanlardan Kongre üyelerine, iş adamlarından diplomatlara, eğitimcilerden gazetecilere kadar geniş bir yelpazeyi içeren Amerikalı misyoner-yardımsever girişiminin karmaşık yapısını” açıkladığını belirtmiştir.⁴⁷ Günümüzde, ABD Donanmasının emekli üyelerinin de, Türkiye’yi küçümseyen ve Türkleri kötüleyen, bahsekonu ağa katıldıkları görülmektedir.

AVİM olarak, 1920’lerde ABD donanmasının Türk karasularındaki faaliyetlerinin tarihsel arka planı ile bağlantılı bir şekilde, uydurma “Pontus soykırımı” anlatısının, iddialarının ve ifadelerin, ABD deniz subaylarının hatıraları aracılığıyla yayılmaya çalışıldığını gözlemlemekteyiz. Bu çabaların bir örneği, yukarıda bahsedilen ve yakın dönemde ABD’de yayınlanmış olan yarı-akademik bir kitaptır.⁴⁸ Bayatlamış “Pontus soykırımı” iddialarını, başlığı ve Girişinden başlayarak ön plana çıkaran kitabın, sonuçta Türkiye’ye ve Türklere karşı bir karalama içerdiğini söylemek mümkündür. Kitabın Türk okuyucular için en ilginç yönlerinden biri, kitabın Önsöz’ünün, Temmuz 2009’dan 2013 yılında emekli olana kadar NATO’nun Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanı (SACEUR) olarak görev yapmış olan, emekli ABD Amiral James Stavridis tarafından yazılmış olmasıdır. Stavridis, diğerlerinin yanı sıra, Önsöz’de şu iddiada bulunmaktadır:

“...o dönemde Türkiye’deki Yunan kökenli erkek ve kadınlara karşı çok sayıda vahşet uygulanmıştır. Bu mezalim arasında, yüzlerce Yunan köyünün yakılması, çok sayıda köylünün öldürülmesi, bazılarının diri diri yakılması; ölümlerinin neredeyse kaçınılmaz olması için Yunanlı erkeklerin yetersiz gıda ve barınaklara sahip, ağır koşulların bulunduğu çalışma kamplarına gönderilmesi; genç Yunanlı kadınların tesadüfi tecavüze uğramaları, cinayetler ve kaçırılmaları dahil, kadınların, çocukların ve yaşlıların korkunç ölüm yürüyüşlerine zorlanması; bu insanların yolculuk sırasında tekrarlanan bir biçimde soyulmaları ...”.

45 Doğanay, 171.

46 “90 CASUALTIES IN SAMSUN.; American Officer’s Report Differs From Greek Account of Bombardment”, *New York Times*, 11 Haziran 1921, <https://www.nytimes.com/1922/06/12/archives/90-casualties-in-samsun-american-officers-report-differs-from-greek.html>.

47 Ümit, “The American Protestant Missionary Network in Ottoman Turkey, 1876-1914”, 16.

48 Koktzoğlu ve Shenk, “The Greek Genocide in American Naval War Diaries: Naval Commanders Report and Protest Death Marches and Massacres in Turkey’s Pontus Region, 1921-1922”.

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ

Birinci Dünya Savaşı'nın koşullarını, kendi siyasi önceliklerine, ihtirasları ve etnik önyargılarına göre tek taraflı şekilde tanımlayan ve Türkler ile Türkiye'yi asılsız iddialar üzerinden karalamakta ısrar eden kişilere, şu hatırlatmanın yapılması gerekmektedir: Anadolu'daki tüm etnik gruplardan ve dinden binlerce insan, Birinci Dünya Savaşı öncesinde, sırasında ve sonrasında telef olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Pontuslu Rumların çoğunluğunun yaşamakta oldukları ülkeyi bölmeye çalıştıkları, Anadolu'yu işgal eden güçlerle işbirliği yaptıkları, yüzyıllar boyunca beraber yaşamış oldukları insanlarla çatışmaya girdikleri, toplumlar-arası ilişkileri saldırgan bir şekilde bozdukları, tartışma götürmeyen bir gerçektir. Bütün bu yıkıcı eylemlere karşın, en sonunda kaybetmişlerdir.⁴⁹ Görünen o ki, 2034 yılında gerçekleşecek olan kurgusal savaşlar konusunda bir kitap kaleme alan yazarlar, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Anadolu'da yaşananları halen kavrayamamışlardır.⁵⁰

Kaynakça:

“90 CASUALTIES IN SAMSUN.; American Officer's Report Differs From Greek Account of Bombardment”. *New York Times*, 11 Haziran 1921. <https://www.nytimes.com/1922/06/12/archives/90-casualties-in-samsun-american-officers-report-differs-from-greek.html>.

Ackerman, Elioot, ve Admiral John Stavridis. *2034: A Novel of the Next World War*". New York: Penguin Press, 2021.

Aktaş, Hayati. “İngiliz ve Amerikan Belgelerinde Samsun'un Bombalanması Olayı ve Pontus Meselesi (The Bombardment of Samsun in English and American Documents and Pontus Issue),”. *History Studies* 11, sy 3 (Haziran 2019): 830-31. <https://doi.org/10.9737/hist.2019.742>.

The Defense Visual Information Distribution Service (DVIDS). “Alexandroupoli”. Information site. Erişim 30 Ağustos 2021. <https://www.dvidshub.net/search?q=Alexandroupoli+&view=grid>.

AVİM. “Woodrow Wilson, Armenia, and the Tackling of a Long-Standing Hypocrisy”, AVİM Commentary, 2020, sy 29 (24 Eylül 2020). <https://avim.org.tr/en/Yorum/WOODROW-WILSON-ARMENIA-AND-THE-TACKLING-OF-A-LONG-STANDING-HYPOCRISY>.

Barton, James L. *Daybreak in Turkey*. 2nd bs. Boston: The Pilgrim Press, 1908. <https://archive.org/details/daybreakinturkey00bart/page/138/mode/2up?ref=ol&view=theater>.

Beers, Henry P. “United States Naval Detachment in Turkish Waters, 1919–24”. *Military Affairs* 7, sy 4 (Winter 1943): 209-20. <https://doi.org/10.2307/1982570>.

Cevizoğlu, Hulki. *1919'un Şifresi (Gizli ABD İşgalinin Belge ve Fotoğrafları)*,. 1. bs. Ankara: Ceviz Kabuğu Yayınları, 2007.

“Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and Its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague”,. International Committee Of The Red Cross, 18 Ekim 1907. https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesSign&xp_treatySelected=195.

Criss, Nur Bilge. “By Shades Of Diplomatic Recognition: American Encounters With Turkey (1923–1937)”. İçinde *Studies In Atatürk's Turkey: The American Dimension*, editör George S. Harris ve Nur Bilge Criss, 233. Leiden: Brill, 2009.

49 Teoman Ertuğrul Tulun, “The Pontus Narrative And Hate Speech” (Ankara: Center For Eurasian Studies, Mayıs 2017), 17.

50 Elioot Ackerman ve Admiral John Stavridis, *2034: A Novel of the Next World War*". (New York: Penguin Press, 2021).

- Çağrı, Erhan. “Ottoman Official Attitudes Towards American Missionaries”. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 2000, 191-212. https://doi.org/10.1501/Intrel_0000000017.
- Doğanay, Rahmi. “İstiklal Harbinde Samsun’daki Amerikan Filosu”. *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 2006, 163-74.
- Erhan, Çağrı. “Ottoman Official Attitudes Towards American Missionaries”. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 2000, 191-212.
- Naval History and Herritage Command. “Far Seas: The U.S. Naval Detachment in Turkish Waters, 1920-1922”. Information site. Erişim 30 Ağustos 2021. <https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/research/archives/Collections/transferred-collections/navy-library-transfer/far-seas.html>.
- Goodman, Robert Carey. “The Role of the Tobacco Trade in Turkish-American Relations, 1923-29”. Master Thesis, University of Richmond, 1988. <https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1524&context=masters-theses>.
- Grabill, Joseph L. *Protestant Diplomacy and the Near East: Missionary Influence on American Policy, 1810-1927*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1971.
- Boğaziçi University. “History of Boğaziçi University”. Information site. Erişim 30 Ağustos 2021. http://www.boun.edu.tr/en-US/Content/About_BU/History.
- Robert College. “History of RC”. Information site, Mayıs 2019. <https://website.robcol.k12.tr/en/about-rc/history>.
- Jurgensen, Jeff. “Atlantic Resolve Rotation Demonstrates Strategic Importance of Seaport in Alexandroupoli, Greece”. *U.S. Army*, 22 Temmuz 2021. https://www.army.mil/article/248667/atlantic_resolve_rotation_demonstrates_strategic_importance_of_seaport_in_alexandroupoli_greece.
- Koktzoglou, Savvas “Sam”, ve Robert Shenk, ed. “The Greek Genocide in American Naval War Diaries: Naval Commanders Report and Protest Death Marches and Massacres in Turkey’s Pontus Region, 1921-1922”, 393. New Orleans: The University of New Orleans Press, 2021.
- Michalopoulos, Dimitris. “The 1922 Samsun Bombardment (1922 Samsun Bombardımanı)”. *Studies of Ottoman Domain* 5, sy 9 (Ağustos 2015). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/237625>.
- Miglio, Sarah. “America’s Sacred Duty: Near East Relief and the Armenian Crisis, 1915-1930”. New York: Rockefeller Archive Center, 2009. <https://rockarch.issuelab.org/resources/27766/27766.pdf>.
- Morgenthau Sr., Henry. “The Ambassador in Turkey (Morgenthau) to the Secretary of State”. United States Department of State, 03 Eylül 1915. 867.4016/117. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1915Supp/d1410>.
- Naval History and Herritage Command. “Post-War: Humanitarian Aid and Relief”. Information site. Erişim 30 Ağustos 2021. <https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/research/publications/documentary-histories/wwi/post-war-humanitaria.html>.
- “Saumsun 1922”. *World Armed Forces Forum*, 30 Nisan 2021. <https://www.tapatalk.com/groups/worldarmedforcesforum/samsun-1922-t287480.html>.

SAMSUN'UN YUNAN DONANMASI TARAFINDAN 1922 YILINDA BOMBALANMASINDA ABD DONANMASINA AİT KARADENİZ FİLOTİLLASININ ROLÜ

“Senate Rejects Mandate, 52 To 23; Thirteen Democrats Vote with Republicans Against Action For Armenia.” *The New York Times*, 02 Haziran 1920. <https://www.nytimes.com/1920/06/02/archives/senate-rejects-mandate-52-to-23-thirteen-democrats-vote-with.html>.

Shenk, Robert. *America's Black Sea Fleet: The U.S. Navy Amidst War and Revolution, 1919-1923*. Annapolis: Naval Institute Press, 2012.

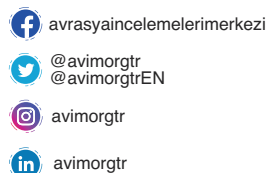
Tarler, G. Cornell. “Papers Relating To The Foreign Relations Of The United States, 1917, Supplement 1, The World War”. United States Department of State, 23 Nisan 1917. 763.72/5428. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1917Supp01v01/d833>.

Tulun, Teoman Ertuğrul. “Consequences of Material Breach of the Lausanne Peace Treaty”. *Center For Eurasian Studies (AVİM)* 2020, sy 28 (07 Ekim 2021): 8.

———. “Military Use of Inland Waterways in the Black Sea Region”. *Center For Eurasian Studies (AVİM)* 2021, sy 15 (16 Nisan 2021): 5.

———. “The Pontus Narrative And Hate Speech”. Ankara: Center For Eurasian Studies, Mayıs 2017.

Ümit, Devrim. “The American Protestant Missionary Network in Ottoman Turkey, 1876-1914”. *International Journal of Humanities and Social Science* 4, sy 6(1) (Nisan 2014): 36.

İletişim / Contacts

Süleyman Nazif Sokak No:12/B Daire: 2-3-4
06550 Çankaya - ANKARA/TURKEY
Tel: +90 (312) 438 50 24 • Fax: +90 (312) 438 50 26
E-mail: info@avim.org.tr

www.avim.org.tr

